

Régészeti kutatások az M0 körgyűrű keleti szektorának 06. lelőhelyén

(Budapest, XVII. kerület, Péceli út, Hrsz.:
138598/4, 138598/29–38, 138598/60–73,
138598/89–95.)

A 2005. évben egy régi (05 lelőhely) és három új (02, 04, 06 lelőhely) helyszínen tovább folytattuk az M0 körgyűrű keleti szektorának az elmúlt évben elkezdett régészeti kutatását. A 06 lelőhely Budapest közigazgatási határán, Budapest–Kassa vasútvonal és a Rákos-patak déli oldalán, közvetlenül a Péceli út északi felén található. A lelőhely nem ismeretlen a korszak kutatói számára, a Péceli út északi oldalán – lelőhelyünk folytatásában, az M0 nyomvonalába eső területen – 1971–1987 között Nagy Margit nagy sírszámú császárkori temetőt tárt fel. (NAGY 1987, 31; NAGY 1996)

A bolygátlannak tűnő, szántott területen a humuszolást a patakhoz közelebb eső, magasabb dombháton kezdtük meg. Már itt tapasztaltuk a telepjelenségek rendkívül nagy intenzitását, ami a nyomvonal teljes felületének feltárását tette szükségessé. 2005 folyamán a rendelkezésre álló közel 24000 négyzetméterből 17500 négyzetmétert kutattunk át, összesen 1611 objektumot tártunk fel. Az ásatás során 4 régészeti korszak leletanyaga került elő, döntő többségük a császárkorba sorolható.

Az őskori telepjelenségek a császárkori objektumoktól elkülönülten és nagyon szórta jelentkeztek. Többségük sekély, ívelt oldalú gödör, mely nagyon kevés és

Archaeological investigations at site no. 06 in the eastern sector of the M0 ring highway

(Budapest, XVII, Péceli Road, Lrn:
138598/4, 138598/29–38, 138598/60–73,
138598/89–95)

In 2005, the excavations started last year in the eastern sector of the M0 ring highway continued at an former (site 05) and three new (sites 02, 04 and 06) localities. Site 06 lies on the administrative border of Budapest, on the southern side of the Budapest–Košice railroad and the Rákos Stream, next to the northern side of Péceli Road. The site is not unknown to researchers of the period. Margit Nagy uncovered a cemetery with a large number of graves from the Imperial Period on the northern side of Péceli Road, the continuation of our site, along the path of the M0 between 1971 and 1987. (NAGY 1987, 31; NAGY 1996)

We started to remove the humus layer from the seemingly undisturbed plowland on the higher hilltop lying closer to the stream. The settlement features here were extremely dense making excavation of the entire surface of the track necessary. In 2005, 17,500 square meters out of a total 24000 square meters were investigated and 1611 features unearthed. Finds from four archaeological periods came to light, of which the overwhelming majority come from the Imperial Period.

The prehistoric settlement phenomena were largely scattered and isolated from the features of the Imperial Period. Most of them were shallow pits with arched

1. kép: Késő bronzkori urnasír
 Fig. 1: Late Bronze Age urn grave

datáló értékkel nem rendelkező kerámia-töredéket tartalmazott. A gödrök zöme a felület déli határán, a császárkori telepet határoló árkok és a korábban feltárt hasonló korú temető közötti körülbelül 30 méteres sávban koncentráldott. Egy-két gödör pedig északkeleten, szintén a császárkori telep határain kívül húzódott.

A legkorábbi őskori horizontot, a belső díszes tálak alapján a kora bronzkori makó kultúrába sorolható néhány gödör képviseli. A következő megtelepedés az urnamezős kultúra időszakában történt, a korszakot mindössze egy sekély, ívelt oldalú gödör reprezentálta, mely a feltárt rész legdélebbi pontján, elszigetelten jelentkezett. Nagy mennyiségű kerámiaanyagából kiemelhető több sikozott peremű tál töredéke.

Feltehetően őskorinak tarthatunk két nyugat-keleti tájolású zsugorított vázat is. (2. kép) Ezek egymás mellett, az őskori gödröktől viszonylag távol helyezkedtek el, azonban leletanyag hiányában kormeghatározásuk nem lehetséges. A zsugorított

sides containing very few shards that could not be dated. The majority of the pits clustered in the circa 30 m wide zone between the ditches that edged the Imperial Period settlement and a contemporary cemetery on the southern border of the surface. A few pits appeared in the north-east, also outside the Imperial Period settlement.

The earliest prehistoric horizon is represented by a few pits from the Early Bronze Age Makó culture based on the presence of bowls decorated on the inner surface. The next trace of settlement was dated to the period of the Urnfield culture and contained a shallow pit with curved sides. It appeared isolated on the southernmost edge of the excavated territory. The fragments of bowls with straight-cut rims are notable among the large number of shards.

Two west-east oriented contracted skeletons can probably also be dated from prehistoric times. (Fig. 2) They lay side by side, relatively far from the prehistoric

vázaktól pár méterre keletre egy melléklet nélküli szórthamvas és egy urnás rítusú temetkezést tártunk fel. Az urnásír kissé magasabban jelentkezett, a humuszba ásták, föltját viszont csak az altalajon lehetett megfogni. A gépi humuszosítás során kissé megsérült, leletei kimozdultak. Az össze-roppant, kézzel formált, kissé bikónikus urnában (1. kép) a csontszilánkok mellett bronzlánc, összehajtogatott bronzkés, és koncentrikus körökkel díszített tölesér alakú lemezcsüngő hevert, ez utóbbi a késő bronzkorra keltezi a sírt. (KEMENCZEI 1991, 40)

Az objektumok 95%-a a császárkorba sorolható. Az ásítás során felszínre került település Budapest területén eddig feltárt császárkori telepek közül a legnagyobb kiterjedésűnek számít. A péceli úti lelőhely szerepe a szarmata kor kutatásában kiemelkedő, hiszen ismerjük a telephez tartozó temetőt is, publikációkban a korszakból hasonló lelőhelyről nincs tudomásunk. Az idei év kutatásai során újabb császárkori sírok nem kerültek elő, a temető tehát észak felé egyelőre lezártnak tekinthető. A következő évi kutatások, reményeink szerint eredményeinket e tekintetben pontosítani fogják.

A település pontos kiterjedését az idei év során még nem sikerült behatárolni. Két dolgot azonban már az idei tapasztalatok alapján is kijelenthetünk: délen megtaláltuk a telep feltehető határát, nyugaton viszont a telep egyértelműen tovább folytatódik a nyomvonal határait túllépve. A telep keleti szakaszára vonatkozó megállapítások még elég bizonytalanok tekinthetők, kutatásainkat 2006 folyamán ezen a helyen folytatjuk. Az itt húzódó dél-északi irányú, majd az ásítási felület körülbelül egyharmadánál kelet felé elforduló árok által határolt területen igen

pits. However, no dating was possible due to an absence of finds. A few meters east of the crouched skeletons, a burial with scattered ashes and no grave goods as well as an urn grave were uncovered. The urn grave appeared somewhat higher up in the stratigraphic sequence. It had been dug into the humus, although its discoloured spot could only be observed in the subsoil. The grave was somewhat damaged by the earth-moving machine that pulled away the humus so that the finds in the grave became displaced. The crushed, hand-thrown, slightly biconical urn (Fig. 1) contained bone flakes, a bronze chain, a folded bronze knife and a funnel-shaped plaque pendant decorated with circle and dot decoration. The last find dated the grave to the Late Bronze Age. (KEMENCZEI 1991, 40)

Ninety-five percent of the features date from the Imperial Period. The settlement uncovered during the excavation proved

2. kép: Zsugorított helyzetű óskori (?) váz
Fig. 2: Prehistoric (?) skeleton in contracted position

kevés jelenséget figyeltünk meg. Ettől az ároktól délre viszont a telep egyértelműen tovább folytatódik.

A település legintenzívebb része a patakhoz közelebb eső dombhát, itt egy 50 méter széles sávban rendkívül sok objektum koncentrált. (3. kép) Ettől délre folyamatosan csökkent a telepjelenségek száma, de 5 méternél nagyobb „üres” felületet a császárkori telepen belül sehol sem tapasztaltunk. Ez az intenzív szakasz a leletanyag alapján egyben a telep legkorábbi megtelepedési fázisát is jelenti. Az ásatáson tapasztaltak alapján a település hosszú életű, a megtelepedés a patakot kísérő dombháton indult, majd dél felé, a mai Péceli út irányába terjeszkedett. Egyelőre nem tisztázott, hogy folyamatos életű telepről van-e szó, vagy több megtelepedési hullámról, erre csak a leletanyag feldolgozása adhat majd magyarázatot. Annyi bizonyos, hogy a feltárás során éles határvonalat a telepen belül nem lehetett húzni. A humuszolás során többször megfigyeltük, hogy az objektumok egy része magasabban, már a humuszból indult. Néhány esetben nagy leletkoncentráció utalt az egykori császárkori felszínre.

A lelőhelyen 14 házat tártunk fel, mindegyikük lekerekített sarkú, téglalap alakú, félig földbemélyített, átlagosan 3,5×3-4 méter nagyságú, kelet–nyugati tájolású, közülük három a telep legkorábbi szakaszához tartozott. A tetőzetet tartó cölöpök nyomait kilenc esetben sikerült megfigyelni, melyek különböző szerkezetű házakra utalnak. Legtöbbször a hosszanti tengelyben elhelyezett három vagy két cölöplyukas variáció fordult elő. Volt ahol a ház közepén találtunk egyetlen tartócölöpöt – amit később megújítottak – átvágva a ház tapasztott padlóját. Öt esetben tartóoszlopok nyomát egy-

to be the largest of the Imperial Period settlements unearthed in the region of Budapest. The role of the Péceli Road site is pre-eminent in research on the Sarmatian period, since the cemetery that belonged to the settlement has also been located, and we do not know of any similar site from this period from the archaeological literature. No other graves from the Imperial Period were uncovered this year, so the cemetery seems to be finished to the north. Investigations in the next year will hopefully clarify our results in this respect.

This year, we were not able to exactly determine the extent of the settlement. Nevertheless, two things are clear from this year's experiences: in the south, we found the probable edge of the settlement although the settlement obviously continues beyond the edges of the track to the west. Our experiences regarding the eastern part of the settlement seem rather unclear to date but the investigations will be continued here in 2006. It was observed that there were very few features in the territory enclosed by the south–north running ditch, which turned to the east about one third of the way through the excavation territory. At the same time, the settlement obviously continued south of this ditch.

The densest part of the settlement was on the hill ridge closer to the stream. Very many features concentrated here in a 50 m wide zone. (Fig. 3) South of it, the number of settlement phenomena gradually decreased although we never observed an “empty” surface larger than 5 m throughout the Imperial Period settlement. Based on the finds, this intensive settlement zone reflects the earliest settlement phase. It was clear from the results of the

3. kép: Kr. u. 3. századi település északi részének objektumai nyelés után

Fig. 3: Features of the northern part of the AD 3rd century settlement after scraping

általán nem találtuk, így feltehetően az egykori járószintre támaszkodó tetőzetet rekonstruálhatunk. Érdekes, hogy mindhárom korai fázisba sorolható ház az utóbbi csoportba tartozik. Bejáratra utaló nyomot egyetlen esetben sem tudtunk megfigyelni. Tapasztott padlót viszont a korai időszakba tartozó házaktól eltekintve mindegyik épületben találtunk. Ez legtöbbször csak foltokban jelentkezett, egy objektumban viszont a padló a teljes felületen megmaradt. (4. kép) Többségük egyrétegű volt, de tapasztaltunk három, sőt ötszörös megújítást is. Betöltésük általában egyrétegű, nagy mennyiségű patiosal és kerámiatöredékkel. Kiemelhető egy ház, mely betöltésében vastag hamus réteget, felette pedig patiosos omladékot figyeltünk meg, mely a ház leégésére és összedőlésére utal.

A szarmata házakra jellemző, hogy igen kivételes esetben található bennük kemence vagy tűzgyújtásra utaló nyom. Ezt tapasztaltuk mi is, kemence egyetlen házban sem volt, másfajta tüzelőberendezést

excavation that the settlement was in use for a long time. It was first established on the hilltop along the stream and then extended southward toward the modern Péceli Road. It has not yet been clarified if the settlement was continuously inhabited or whether there were waves of settlement. The answer can be expected from the analysis of the finds. It is certain, however, that no sharp boundaries could be drawn within the settlement during the excavation. We could observe time after time during the removal of the humus that some of the features started higher, from the humus itself. In a few cases, a large find concentration indicated the living surface from the Imperial Period.

Fourteen houses were unearthed at the site. All of them were oblong, semi-subterranean houses with rounded corners. They had average measurements of 3.5×4 m with an east–west orientation. Three of them came from the earliest phase of the settlement. The traces of the posts that supported the roof could be observed

is mindössze három esetben figyeltünk meg. A telep korai és késői fázisába tartozó egy-egy épületnél hasonló szerkezetű, inkább főzésre szolgáló, agyagba tapasztott, hamuval övezett őrlőköveket találtunk az objektum közepén. (5. kép) A harmadik, kissé ovális, kis méretű tüzelőberendezést egy ház közepén, a padlószinten találtunk. Alját a kemencéknél megszokott módon kerámiatöredékekkel rakták ki, majd agyagréteggel fedték be, felmenő falra viszont, vagy esetlegesen ennek elpusztulásra, a betöltésben semmi sem utalt.

A házak három csoportban, a csoportokon belül egymáshoz viszonylag közel, de szabálytalanul helyezkedtek el. A szarmata telepeken ritkán megfigyelt utcaserkezetre (SZALONTAI-TÓTH 2000, 61) lelőhelyünkön nem lehet következtetni. Gazdasági egységek határozottan nem különíthetők el, a tárolásra szolgáló vermek szórطان jelentkeztek és nem egy-egy ház körül koncentráálódtak.

A településen összesen tíz tüzelőberendezést tártunk fel, mindössze egy volt

in nine cases, indicating that there were houses with diverse structures. The most common variant was where two or three postholes were placed along the longitudinal axis. There were a few houses where a single, later renewed post was found in the center of the house, cutting across the daubed floor. In five cases, no trace of any post could be observed, so in these cases the roof probably rested on the contemporary ground surface. Interestingly, all three houses from the earliest phase belonged to the last house type. No entrance could be observed. A daubed floor, at the same time, was observed in all the houses apart from the ones from the earliest period. It usually appeared in spots, although the entire floor had been preserved in one of the features. (Fig. 4) Most of the floors consisted of a single layer, and floors with three or even five reconstructions could be observed as well. The fill appeared in a single layer with a large quantity of daub and many shards. One of the houses should be mentioned separately due to the

4. kép: Késő császárkori ház, tapasztott padlóval
Fig. 4: Late Imperial Period house with daubed floor

a házak közvetlen közelében, többségük a feltárt település patakhoz közelebb eső, korai fázisához tartozik. A házaknál már leírt tűzhelyek mellett hét külső kemencét dokumentáltunk. Kivétel nélkül körte alakúak és alapterületük megegyezik más telepeken tapasztaltakkal. (GALLINA 2000) Kivételt képez a két munkagödörrel ellátott gödörkemence, melyek 175×120 centiméteres méretükkel jóval nagyobbak a szarmata telepeken előforduló típusoknál. (7. kép) Tájolásukat tekintve többnyire délkelet, kivételes esetben délnyugat felé néztek, szájnyílásuk átlagosan 25-30 centiméter széles volt. Felsőfaluk csak néhány esetben maradt meg, alakjuk szerint a félgömbös formába tartoztak. Tetőzetet tartó cölöpök nyomát három esetben tudtuk dokumentálni. A kemencék felénél tapasztaltuk, hogy sütőfelületük erősen átégett, ami hosszú használatukra utal, másik részüknél viszont a faluk esekély mértékű átégttsége rövid életüket jelezte. Ez vonatkozik arra a két kemencére is, melyeket már teljesen feltöltődött gödrök fölé építettek. Mind-

thick ashy layer and the overlying daub debris suggest that the house burned down and collapsed.

It is characteristic of Sarmatian houses that ovens or hearths only exceptionally occur within them. Similarly on this site, none of the houses contained an oven, and hearths could be observed in only three cases. A building from the early phase and another one from the late phase of the settlement contained a quern daubed in the clay and surrounded with ash in the center of the feature, which may be cooking hearths. (Fig. 5) The third, somewhat oval, small hearth was found on the floor level in the middle of a house. The bottom was lined with shards covered with clay, similarly to ovens. Nothing implied, however, that there had been a vertical wall here or its destruction in the fill.

The houses stood in three groups, relatively close to each other in an irregular arrangement. We could not observe a street system, something rarely found in any case on Sarmatian sites. (SZALONTAI-TÓTH 2000, 61) Working areas cannot definitely

5. kép: 3. századi ház
Fig. 5: House from the
AD 3rd century

6. kép: Császárkori, erősen hamus betöltésű, méhkas alakú gödör

Fig. 6: Beehive-shaped pit with heavily ashy fill from the Imperial Period

egyik kemence alját különböző kivitelben kerámiatöredékekkel, főleg gyorskorongolt darabokkal rakták ki, majd 2-5 centiméter vastag agyagréteggel tapasztották le. Érdekes tény, hogy a Kr. u. 4. századra datálható két, gödörbe vájt, nagyméretű munkagödörrel rendelkező kemencénél a kerámia-rétegben nem találkozunk a korszakra jellemző – az objektum betöltésében viszont megtalálható – szürke, szemeses kerámiával.

A település objektumai között legnagyobb számban a különböző nagyságú, alakú, mélységű gödrök fordultak elő. Alak szerint méhkas, hengeres és töleszerűen szűkülő oldalú gödröket figyeltünk meg, nagyjából egyenlő arányban. A többségét laza betöltésű, leletanyaguk alapján szemetesgödröknek tarthatjuk. Sok esetben égett, kerámiában, csontanyagban gazdag hamus rétegeket figyeltünk meg, (6. kép) mely felveti, hogy esetleg ezeket a szemetesgödröket felgyújthatták. Hasonló jelenséget tapasztaltak a Kiskunfélegyháza-Autóspihenő telep feltárasakor is. (WICKER 1994,

be distinguished, the storage pits were scattered throughout the settlement and were not concentrated around houses.

Altogether five kilns were uncovered in the settlement of which only one stood next to the houses. Most of them belonged to the early phase of the settlement closer to the stream. Beside the hearths described in the houses, seven outdoor ovens were documented. All were pear-shaped and their ground surface paralleled those observed at other sites (GALLINA 2000) with the exception of a pit oven with two working pits. The pit oven measured 175×120 cm, so they were much larger than types encountered in Samatian settlements. (Fig. 7) Regarding their orientation, they usually opened to the southeast, exceptionally to the southwest, the mouth was 25-30 cm wide on average. The vertical walls were preserved only in a few cases; the domes were hemispherical. We could document traces of the post that supported a roof in three cases. It could be observed with half of the ovens that the baking surfaces had been heav-

201) Szép számban tártunk fel méhkas alakú tárlógödöröket, ezeknél tapasztás vagy kiégetés nyomát egyetlen alkalommal sem tudtuk megfigyelni. Nagyon sok sekély, ívelt oldalú, teknős aljú, minimális leletanyagot tartalmazó, meghatározhatatlan funkciójú gödör került elő, ezeket valószínűleg humuszba ázott objektumok aljának tekinthetjük.

A gödrökből nagy mennyiségű kerámiát és állatesontot gyűjtöttünk össze. Előzetes meghatározás szerint kutya, sertés, és marha csontok, ritkán lókoponya került elő a betöltésből. Mindössze három gödörben tártunk fel teljes vázat, valamennyi kutyaesontváz volt. Az elhullott állatokat mindig már használaton kívüli, részben feltöltődött gödrök betöltésében találtuk. Hasonló mondható el a gödörben talált emberi vázokról is: az elhunytakat az objektumokba mindkét esetben kicsavart, rendellenes testhelyzetben dobták be. (8. kép) A kutatás ezekről a gödörbe dobott holttestekről úgy tartja, hogy a telep felhagyása előtt bekövetkezett ellenséges támadásnak estek áldozatul, majd tetemeiket még használatban lévő hulladékgödörbe lökték. (VADAY 1997) A jelenség főleg a Kr. u. 4. század végére – 5. század elejére datálható. Telepünkön ezt alátámasztani nem tudjuk, mivel ezeknek az objektumoknak a betöltésében mindössze pár apró, kormeghatározásra alkalmatlan kerámiatöredék volt.

A telepen mindössze egy sírt találtunk (a fentebb említett gödörben talált vázát nem temetkezésként, hanem telepjelenséggként kezeli a kutatás). (VADAY 1997) Ez egy melléklet nélküli északkelet-délnyugati tájolású, kissé megégett, erősen meggesonkított csontváz volt, közvetlenül egy leégett ház keleti oldalán.

ily burt through showing that they were used for a long time. The slight burning of the walls found in the other fifty percent of the ovens indicates that these ovens were only used for a short time. This applies to the two ovens that were built over already filled in pits. The bottoms of the ovens were packed with shards, especially ones made on a fast wheel, in different arrangements, and then they were daubed with a 2-5 cm thick clay layer. Intriguingly, we could find none of the grey, grainy ceramics characteristic of the period, which were otherwise present in the fill of the feature, in the ceramic layer of the ovens cut into a pit and furnished with two large working pits.

Pits of various sizes, shapes and depths appeared in the largest number between the features of the settlement. There were approximately identical proportions of beehive-shaped, cylindrical pits and ones with walls narrowing into a funnel-shape. The loose fill and the finds suggest that

7. kép: Késő eszászárkori kemence kerámiarétege
Fig. 7: Ceramic layer in an oven from the Late Imperial Period.

8. kép: Késő császárkori
gödörben feltárt csontváz
Fig. 8: Skeleton unearthed in a
Late Imperial Period refuse pit

A telepen számos különböző nagyságú, minimális leletanyagot tartalmazó árokszakaszt tártunk fel, egy részük rövid, általában „U” metszetű, nehezen értelmezhető. A házakkal párhuzamosan haladó árkok feltehetően belső határoló szereppel rendelkeztek. A felület északkeleti részén feltárt hosszabb árok szakaszok valószínűleg a magasabban fekvő területekről vezették el a vizet a mélyebben fekvő részekre. Az ásatási szelvényünk délkeleti szakaszán megfigyelt, hosszabb, kelet–nyugati tájolású, többszörösen megújított árok feltehetően a telepet zárhatta le, hiszen tőle délre csak őskori objektumokat találtunk. Tehát elkülönül egymástól a közösség élettere és temetője. Szintén határoló funkciót tulajdoníthatunk a felület délnyugati részén megfigyelt több kelet–nyugati és északkelet–délnyugati irányú ároknak.

Az állatsontok, tojáshéjak, a gabona tárolására alkalmas méhkas alakú vermek jelenléte, számos őrlőkö, nagy mennyiségű fenőkő (17 darab), orsógomb (31 darab!) és edények oldalából vagy aljából készített orsókarika (6 darab) tanúsága alapján a falu közössége földműveléssel

they were mostly refuse pits. In many cases, layers of ash with a rich ceramic and bone material (Fig. 6) could be observed, implying that these refuse pits had perhaps been put on fire. A similar phenomenon was observed in an excavation at the Kiskunfélegyháza-Autóspihenő site as well. (WICKER 1994, 201) A large number of beehive-shaped storage pits were uncovered but with no traces of daubing or firing. Very many shallow pits with curving sides and trough-shaped bottoms were found with minimal finds. The function of such pits could not be determined. They were interpreted as the bottoms of features dug into the humus.

A large number of ceramics and animal bones were collected in the pits. Based on a preliminary determination, the bones of dogs, cattle and pig and sometimes horse skulls came out of these fills. Entire skeletons were unearthed in only three pits: all dogs. The dead animals were found in already unused and partly filled in pits. The same can be said about the human skeletons found in pits. The deceased were in both cases thrown into the features in

és állattenyésztéssel egyaránt foglalkozott. A feldolgozás során érdemes lesz a fenti tárgyak településen belüli szóródását vizsgálni, amiből kiderül, milyen mértékben találhatunk a korai szakaszban földművelésre utaló nyomokat egy, a nomád életmódról a letelepedett életre áttért település életében. Az előkerült eszközök sorába tartozik még számos vaskés, csontkorsolya és más csonteszköz.

Több gödör betöltéséből előkerült üvegsalak és a nagy mennyiségű üvegtöredék (40 darab) esetleg helyi üvegtöredék is utalhat. További adalék egy tapasztott padlójú, többszörös korabeli beásással bolygatott félig földbemenyített ház, ahol a betöltés felső rétegében nagy mennyiségű és nagyságú salakdarab feküdt.

A leletanyag nagy részét a kerámiatöredékek teszik ki, a kézzel formált fazekak, a jellegzetes szürke, jól iszapolt, gyorskorongolt, kónikus, ívelt oldalú, félgömbös testű, változatos peremű tálak, poharak, bögrék, nagy méretű hombár töredékek, melyek a településen mindenütt megtalálhatók. Csak a késői időszakra jellemző viszont a szürke, szemcsés, korongolt fazék. Előállítására, datálására az elmúlt évek ásatásai adtak választ, az M0 autópálya nyomvonalán található Üllő 5. számú lelőhelyen 49 darab Kr. u. 4-5. századra keltezhető fazekaskemencét tártak fel. (RégKut 2003, 306) A szemcsés fazekak mellett a jól iszapolt szürke áru is megtalálható a késői anyagban, viszont igen kevés az Alföldön a korszakra jellemző besimított díszű töredék. A patakhoz közelebb eső korábbi telepszakaszon római provinciális kerámia viszonylag nagyobb mennyiségben került elő (terra sigillata, bepecsételt töredékek), míg a késő császárkorban – a kereskedelmi kapcsolatok hanyatlása miatt – csak elvétve találunk

a twisted, irregular position. (Fig. 8) Research holds that these corpses thrown into pits were the victims of a hostile invasion before the abandonment of the settlement and the corpses were thrown into refuse pits that were still in use. (VADAY 1997) The phenomenon mainly dates to the end of the AD 4th and the beginning of the 5th century. This dating cannot be supported at this settlement since only a few tiny shards were found in the fill of these features and these cannot be dated.

Only a single grave was found in the settlement (the skeletons in the above-mentioned pits are commonly regarded as settlement phenomena and not burials). (VADAY 1997) It was a northeast–southwest oriented, slightly burnt and badly damaged skeleton without grave goods next to the eastern side of a burnt down house.

Numerous stretches of ditches from various sizes were found in the settlement but these contained only minimal finds. Some of them were short with a “U”-shaped cross-section and were difficult to interpret. The ditches running parallel to the houses probably marked interior borders. The longer ditch segments uncovered in the northeastern part of the surface probably drained water off from the higher areas into the deeper ones. The east–west running, repeatedly renewed ditch observed in the southeastern part of the excavation trench probably marked the end of the settlement since only prehistoric features were found to its south. This distribution means that the sphere of the living and the cemetery of the settlement were separated. The few east–west and northeast–southwest running ditches observed in the southwestern part of the surface probably served to mark a boundary.

import anyagot. Problematikus egyelőre a telep belső periodizációja, ezt a kerámiaanyag feldolgozása pontosíthatja.

Publikált telepek leletanyagával szemben a Péceli úti lelőhelyen igen jelentős mennyiségű fémananyag került elő: 11 fibula, 15 karperec, 8 torques, 7 bronztű, 2 fülbevaló, 2 érem jelzi a telep gazdagságát. Egy-egy ház betöltésében talált, szemeses soványítású kerámiatöredékekkel együtt jelentkező, nagy átmérőjű, hurkos-kampós végződésű, hosszan feltekerescelt végű fülbevaló a Kr. u. 3. századtól mutatható ki. (VADAY 1989, 45) Az egytagú, aláhajlított lábú, zárt tűtartós fibulák a Kr. u. 2. század második felében jelennek meg, (VADAY 1989, 90) a széles tűtartójú számszeríjfibula szintén a Kr. u. 2. század második felére – 3. század elején terjed el. (VADAY 1989, 78) A ház betöltésében talált széles tűtartótekerceses, felsőhúros, oldaltlehajlított lábú vasfibula párhuzamát Kr. u. 3. századi temetkezésekben találjuk meg. (VADAY 1989, 88–89) Az objektumok betöltéséből előkerült torquesek fele kétszázból fonott féltorques, mely a Barbaricum területén viszonylag ritkán előforduló fajta. A Péceli úton a telep mindkét fázisában megtaláltuk. A nyakperecek másik csoportját a kör átmetszetű, hosszú életű, gyakran előforduló típusok alkotják. Mindössze egy tordírozott díszítésű darabot találtunk, ennek párhuzamai Kr. u. 3-4 századi temetkezésekből ismertek. (PÁRDUCZ 1950, XXI./11. Szentcsanakpart 11. sír, XLVI./1. Kiszombor B 112. sír) A karperecek között az egyszerűbb lemez-karperecek mellett, kör és téglalap átmetszetű, nyitott végű, öntött példányokat is találtunk. Népszerű volt még a kör vagy téglalap metszetű, elkalapált végű karperec típusa is.

The animal bones, the egg shells, the beehive-shaped pits for the storage of cereals, numerous querns, many whetstones (17 specimens), spindle whorls (31 specimens!) and spindle whorls made from the bottoms or walls of vessels (6 specimens) show that the village community was concerned with both cultivation and animal keeping. It will be worth examining the distribution of these objects within the settlement during the analysis of the finds. It may reveal the measure to which we will be able to find traces of cultivation in an early phase of a settlement where the population gave up a nomadic lifestyle for a settled way of life. Numerous iron knives, bone skates and other bone tools were among the recovered tools.

The glass-gall and the large quantity of glass fragments (40 items) found in the fill of a couple of pits suggest local glass production. Another addition is a semi-subterranean house with a repeatedly renewed floor, which was disturbed by a contemporary pit. A large quantity of large glass-galls was found in the upper layer of its fill.

The majority of the finds were shards from hand-thrown pots, characteristic grey, finely levigated, conical bowls with curving sides, hemispherical bodies and varied rims prepared on a fast wheel, cups, mugs and large fragments of storage jars, which could be found all over the settlement. Grey, grainy wheel-thrown pots, at the same time, are characteristic only of the late phase at the settlement. Their production and dating have been resolved by excavations in recent years: 49 pottery ovens dated from the AD 4th-5th centuries were uncovered at the site of Üllő no. 5 along the path of the M0 ring highway (RégKut 2003, 306). In addition to

9. kép: Kr. u. 4-5.
századi díszített
csontfésű

Fig. 9: Decorated bone
comb from the AD
4th-5th century

A császárkori telep felső időhatárának behatárolásához, a szemcsés kerámia mellett a csontfésűk szolgálhatnak segítségül. Több fogtöredék mellett egy kétsoros és egy majdnem ép, egyedi típusú, áttört díszes, ívelt hátú, párhuzamos bekarcolt vonalkötegekkel díszített darab került elő. (9. kép) A kétsoros csontfésűk a Kr. u. 3. században jelennek meg a provinciákban, a késő császárkorban szóróványosan a Szarmata Barbaricum területén is előfordulnak, párhuzamait Kr. u. 4-5. századi sírokból ismerjük. (TÓTH 1994, 289–290) Ezek alapján a Péceli úti telepet a Kr. u. 2-3. század fordulójától az 5. század elejéig datálhatjuk.

A legutolsó korszakot a feltárt terület legdélebbi szakaszán található néhány avar kori objektum képviseli. Két gazdag leletanyagot tartalmazó gödör és egy nagy átmérőjű körárok sorolható a korba. Kerámiatöredékek között csak kézzel formált darabok fordultak elő, elvékonyodó, ferdén levágott peremek, bekarcolt hullámvonallal vagy vonalkötegekkel díszített oldalak. Kiemelhető egy téglatest alakú, lecsiszolt záródású csonttárgy, mely feltehetően kés-

grainy-tempered pots, finely levigated grey wares can also be found in the late material, while fragments with smoothed-in patterns, characteristic of the period on the Great Hungarian Plain, occur rarely. A relatively larger number of Roman provincial ceramics were uncovered in the early phase of the settlement situated closer to the stream (Samian ware and stamped fragments), while imported goods rarely appear on the Late Imperial Period settlements owing to the decline in commercial contacts. The inner periodisation of the settlement is still problematic although hopefully the dating can be rendered more exact after analysis of the ceramic material.

As opposed to the find material from published sites, a very significant quantity of metal objects was collected at the Péceli Road site: 11 brooches, 15 bracelets, 8 torques, 7 bronze pins, 2 earrings and 2 coins characterize the richness of the site. Earrings with large diameters, a long coil at the end and loop-and hook terminals, were found together with ceramic fragments with grainy tempering in

nyélként funkcionálhatott. A leletanyag között található sütőharangtörödékek az objektumot a 8-9. századra datálja. (VIDA 1996, 337)

Korom Anita

Irodalom/References:

GALLINA 2000 – Gallina Zs.: Tűzelőberendezések egy szarmata településen. (Kecskemét-Belsőnyír, M5 autópálya 52/E lelőhely) – Feuerungsanlagen in einer sarmatischen Siedlung (Kecskemét-Belsőnyír, Autobahn M5, FundOrt 52/E) In.: Hadak útján. A népvándorláskor fiatal kutatóinak 10. konferenciája. (Szerk.: Bende L. – Lőrincz G. – Szalontai Cs.) Szeged 2000, 35–57.

KEMENCZEI 1991 – Kemenczei T.: A pécskai/Pecica második bronzlelet. *Fol-Arch* 42 (1991) 27–48.

NAGY 1987 – Nagy M.: Budapest–Péceli út. *RégFüz* Ser.I.No.41 (1987) 31.

NAGY 1996 – Nagy M.: Rákosmente története a római és népvándorlás korban. In.: *Évszázadok a Rákosmentén.* (Szerk. Nagy G.) Budapest 1996, 20–31.

PÁRDUCZ 1950 – Párducz M.: A szarmatakor emlékei Magyarországon III. – *Denkmäler der Sarmatenzeit in Ungarns III.* *ArchHung* 1950.

RégKut 2003 – Kulcsár V. – Nagy A. – Patay R. – Rác T.: Üllő, 5. sz. lelőhely. In.: *RégKut* 2003. (Szerk. Kisfaludi J.) Budapest 2004, No.398.

SZALONTAI-TÓTH 2000 – Szalontai Cs. – Tóth K.: Előzetes jelentés a Szeged–Kiskundorozsma határában végzett szarmata kori település- és temetőfeltárásról. – *Vorbericht über die sarmatenzeitlichen Siedlungs- und Gräberfeldsfreilegungen*

two houses clearly from the AD 3rd century. (VADAY 1989, 45) Simple brooches with the foot curving back and a closed catch-plate appeared in the second half of the AD 2nd century. (VADAY 1989, 90) Arbalest-shaped brooches with a broad catch-plate were also common in the second half of the AD 2nd century and at the beginning of the AD 3rd century. (VADAY 1989, 78) While the analogues to the iron brooch with a broad catch-plate and an external cord with the foot curving back to one side, found in the fill of a house, are known from burials of the AD 3rd century. (VADAY 1989, 88–89) Half of the torques recovered from the fill of features comprised half-torques twisted from two cords, a relatively rare type on the territory of the Barbaricum. It was found in both settlement phases at Péceli Road. The other group of the torques comprised common, long-living types with a round cross-section. There was only a single ornamented object, analogues of which come from burials of the AD 3rd-4th centuries. (PÁRDUCZ 1950, XXI/11, Szentcsanak grave no.11, XLVI/1, Kiszombor B grave no. 112) Among the bracelets, there are simple plate bracelets and cast ones with circular and oblong cross-sections and open terminals. The bracelet type with a round or oblong cross-section with hammered terminals was also popular.

The grainy tempered ceramics and bone/antler combs should be of help in determining the upper chronological boundary of the Imperial Period settlement. Beside numerous tooth fragments, a two-sided, composite and a nearly intact specimen of a unique comb type with an open-work ornament and an arched back decorated with incised bunches of lines

in der Gemarkung von Szeged–Kiskun-
dorozsma. In: Hadak útján. A népvándor-
láskor fiatal kutatóinak 10. konferenciája.
(Szerk. Bende L. – Lőrinczy G. – Szalontai
Cs., Szeged 2000, 59–78.

TÓTH 1994 – B. Tóth Á.: Kora népván-
dolás kori sírok Tápé-Széntégláégetőn.
– Gräber aus der frühen Völkerwande-
rungszeit in Tápé-Széntégláégető. In.: A
kőkortól a középkorig. (Szerk. Lőrinczy
G.) Szeged 1994, 285–310.

VADAY 1989 – Vaday, A.: Die sarmatischen
Denkmäler der Komitat Szolnok. Ein
Beitrag zur Archäologie und Geschichte
des sarmatischen Barbaricums. Antaeus
17-18, Budapest 1989.

VADAY 1997 – Vaday A.: Atipikus szarma-
ta telepjelenség a Kompolt-Kistérség tanyá
15. lelőhelyén. – Eine atypische sarmati-
sche Siedlungserscheinung auf dem Fun-
dort Kompolt, Kistérségi-Gehöft 15. *Agria* 33
(1997) 77–107.

VIDA 1996 – Vida, T.: Avar settlement
remains and graves at the site of Gyoma
133. In.: Cultural and Landscape Changes
in South–East Hungary II. (Ed. Bökönyi,
S.) Budapest 1996, 323–364.

WICKER 1994 – Wicker E.: M5 125. Kis-
kunfélegyháza-Autóspihenő szarmata kori
település és temető. Az 1994. évi lelet-
mentés eredményeinek rövid összefoglalása.
MKBKM 1994, 199–206.

were found. (Fig. 9) Two-sided antler
combs appeared in the provinces in the
AD 3rd century and they also sporadically
occurred on the territory of the Sarmatian
Barbaricum in the Late Imperial Period.
Analogues to it come from graves of the
AD 4th–5th centuries. (TÓTH 1994, 289–
290) Accordingly, the settlement in Péceli
Road may be dated to the turn of the AD
2nd–3rd centuries to the beginning of the
AD 5th century.

The last phase is represented by a few
features from the Avar period brought to
light in the southernmost part of the terri-
tory. Two pits with rich finds and a circular
ditch with a large diameter can be placed in
this period. Only hand-thrown wares were
found among the ceramic finds. These ves-
sels had thinning, obliquely cut rims, and
walls with incised wavy lines or bunches of
lines ornaments. A pyramidal bone object
with a polished terminal should be men-
tioned separately and may be the handle
of a knife. A frying bell found among the
finds dates the feature to the AD 8th–9th
centuries. (VIDA 1996, 337)

Anita Korom